

הלכות פסח סימן תלז

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק לב]

התורים שפדעו לזמן לזמן (לכרי 19) עם התמך שלקם²⁰ וכו', מקים 'תשכיתו' ובעור²¹ וכו', דעתו להקל בקשמים מצות בדיקה בשאר תורים²² וכו', וכל התמך הנמצא²³.

19) ובארץ ישראל שאסור למכור לנכרי קרקע, כמו שכתב השו"ע (יו"ד סי' קנא ס"ח), כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קיג) שאכן רק משכירים לו את החדר [וכמבואר בשו"ע שם, שמותר להשכיר לו קרקע]. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ח עמ' קו) [ושלא בדעת ה"ח (סי' תמ ו-תמח)], שהשכרת החדר לנכרי אינה מועילה להחשיב את החמץ שבו כאינו ברשות הישראל, וצריך דוקא למכור לנכרי את החדר.

ובאופן שמוכר את החדר לנכרי, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פנ"א אות לו, הליכות והנהגות על הלכות פסח עמ' 15) שלאחר הפסח צריך לקבוע את המזוזה מחדש, כיון שכשזיהה החדר קנוי לנכרי היה פטור ממזוזה, אם כן כשחזר וקונו מהנכרי, הרי יש כאן משום 'תעשה ולא מן העשוי'. אולם באופן שמשכיר את החדר לנכרי, אינו צריך לאחר הפסח לקבוע את המזוזה מחדש, משום שגם בשעה שהחדר מושכר לנכרי אינו פטור ממזוזה. וכן הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני שם עמ' קח) שכן כתב בשו"ת דברי מלכיאלי (ח"ד סי' כב אות ט), ומשום שלענין חיוב מזוזה יש לחלק בין מכירת החדר לנכרי לבין השכרתו באופן שיש לישראל רשות להיכנס לשם וכמו שכתוב בשו"ת המכירה, שבשעה שמושכר החדר לנכרי אינו פטור ממזוזה].

20) ובאלו קניינים מוכרים את החמץ לנכרי, יתבאר לקמן (סי' תמח ס"ק יז ו-יט).

21) אמנם, ממה שכתב לקמן (סי' תמח ס"ק יז), שהמוכר חמצו לנכרי ישיר מהמכירה לפחות כזית חמץ, כדי לקיים בו מצות 'תשכיתו' כתיקונה, שמשע ממכירה עצמה אינו מקיים מצוה זו. [וראה בתוס' הרשב"א (פסחים כח, ב ד"ה ר' ישמעאל) שהסתפק בנדון זה. והרא"ש (שם פ"ב ה"ד) כתב, שמקיים את המצוה גם על ידי מכירת לנכרי].

22) וכשלא מקיים מצות בדיקה בשאר חדרים, מבואר בדבריו (שם) שחייב לקיים מצות בדיקה בחדר המושכר לנכרי. וטעם הדבר, משום שמוטל על האדם לקיים מצות בדיקה [מלבד החיוב לבדוק מצד חשש חמץ הנמצא בבית], וכמו בירא מביתו של נכרי תוך שלושים יום לחג, ואינו נכנס לבית אחר, שכתב השו"ע (כאן) שחייב לקיים מצות בדיקה בבית שיוצא ממנו [ואף על פי שנכנס לשם נכרי אחר, שיחב בחמץ].

23) לגבי המוכר את החמץ לנכרי, כתב החזו"א (או"ח סי' קכד הערות לפסחים ב, א) שיעמיד מחיצת עשרה טפחים כנגד החמץ, או שיסגור את הדלת במסמך, כדי שלא יכנס לשם בימות הפסח [וכמבואר בשו"ע לקמן (סי' תמ ס"ב)], לענין חמצו של נכרי המונח בבית הישראלי.

אולם כשמוכר לנכרי גם את החדר שהחמץ מונח בו, הסתפק החזו"א (שם) שיתכן שאינו צריך לסגור את הדלת, ואף יכול להיכנס לשם באופן אקראי, שהרי לא אסור חז"ל להיכנס לבית של נכרי בימות הפסח. ולמעשה (חוט שני פסח פ"ח עמ' קד), נהגו בבית החזו"א לעשות דבר על ידי קשירת חוטים, ללא עשיית מחיצה.

[משנב ס"ק שם]

ומכל מקום אף דאין למחות ביד המקלין, המוכר ביום י"ג שפיר צריך טפ"א²⁴. כתבו האחרונים: כל שלשים יום צריך לעין בכל דבר שעושה, שלא ישאר בו חמץ²⁵.

24) והחזו"א (חוט שני שם עמ' קו, ארחות רבינו ח"ב עמ' ז) הקיל בדרך כלל שלא להשכיר לנכרי גם ביום שלשה עשר. וכן הורה הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה דבר הלכה אות ו) שהמנהג פשוט להקל בדבר.

וכיון שמעיקר הדין יש לסמוך שלא להצריך בדיקת חמץ בליל ארבעה עשר במקומות שעומדים להמכר למחרת, וההשכרה לנכרי ביום שלשה עשר היא רק לרווחא דמילתא, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם) שאותם המשכירים את כל דירתם ביום שלשה עשר, ומשאירים חדר אחד כדי לקיים בו מצות בדיקה, כשמשכירים למחרת את אותו חדר שאינו מושכר עדיין בתור קנין 'אגב' עבור החמץ, לא ישכירו את כולו, שאם כן יתברר שלא היה אפשר לקיים בו מצות בדיקה בליל אמש, אלא יש להשכיר רק חלק ממנו, והבדיקה התקיימה במקום שאינו מושכר.

וכשמשכירים לנכרי גם ביום שלשה עשר, הנהיג הגר"נ קרליץ (חוט שני שם עמ' רנג, סדר מכירת חמץ כהלכתו פ"ג ע' ה), קובץ המועדים מוריה ח"ב עמ' תתצג), שמלבד השכרת המקומות שאינו רוצה לבדוקם בליל ארבעה עשר, גם מוכרים את החמץ שאינו ידוע המונח בהם, מה שאין כן את שאר החמץ שבבית שיתכן שירצה עדיין לאוכלו, ימכור לנכרי רק ביום ארבעה עשר. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תלז ס"ק ו).

25) וכן לגבי מה שאסר הרמ"א לקמן (סי' תסה ס"א) להשליך חטים או שעורים לפני התרנגולים [מתחילת השעה השישית ומעלה] במקום לח העלול להביאם לידי חימוץ, כתב המשנב שם (סי' ה) ובעשה"צ שם (ס"ק ג), שיש אומרים שתוך שלושים יום קודם החג יש להיזהר בדבר, מחשש שמא יחמיצו וישארו שם בפסח, אלא אם כן עומד על התרנגולים בשעת אכילתם עד שיגמרו אכילתם.

סימן תלז

המשפיר בית לחברו, על מי חל חובת בעור

[משנב ס"ק ב]

או קנן סודר¹ וכו', דהנהו שקנהו באחד מהקנינים קדם התחלת י"ד² וכו', ולכן השילו החיוב על השוכר³.

1) ולענין הנדון אם ב'שאלה': ו'שכירות': קרקע מועיל קנין סודר, הביא השו"ע (ח"מ סי' קצה ס"ט) שתי דעות בדבר, והקצות החושן שם (סי' ח) הוכיח בדעת הסוברים שמועיל בהן קנין סודר [וכמו שסתם המשנב כאן].

2) וכן לגבי השוכר חדר בבית מלון קודם ליל ארבעה עשר, כתב הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות יז) שדינו כדן שוכר בית, וחייב לבדוק את החמץ בחדרו. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' סח), וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פנ"ד אות י, קונטרס דיני פסח וספירת העומר עמ' 22) והגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ד ס"ק ב עמ' פח). והוסיף הגר"נ קרליץ (שם), שעל הנהלת המלון מוטל לבדוק את החמץ בשאר המקומות הצריכים בדיקה, כגון חדר האוכל וכו'.

ולענין בחורי ישיבה הגרים בפנימיית הישיבה, דעת החזו"א (דינים והנהגות פי"ז אות יח, תורת המועדים על השוהה הלכות סי' תלו ס"א) שחייבים הם לבדוק את החדרים המיוחדים להם. ולפיכך, אם בודקים את החדרים בליל ארבעה עשר, חייבים לבדוקם בברכה, ואפילו אם לא ישהו בהם בימות הפסח. ואם בודקים אותם בלילות שקודם לכן, יבדקו בלא ברכה, כמבואר ברמ"א לעיל (סי' תלו ס"א) שהבודק קודם ליל ארבעה עשר, ואפילו תוך ל' יום קודם החג, אינו מברך. וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה סי"ז) והגר"ש אלישיב (אשרי האיש שם אות יח, קונטרס דיני פסח וספירת העומר עמ' 6). [ולענין החיוב לבוא בליל ארבעה עשר לחדר

המשך במילואים עמוד 4

מילואים הלכות פסח סימן תלב תלג המשך מעמוד קודם

סימן תלג

דיני בדיקת החמץ

[משנ"ב ס"ק א]

לאור הג' וכו', שצ"ל יוכל לבדוק גם בחורין וספקין⁽²⁾.

(1) ולענין אם מותר לבדוק לאור פנס חשמלי, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תלא ס"ק ג).

(2) משמע שמעלת הבדיקה בנר היא בשביל בדיקת החורים והסדקים. ומקומות שאפשר לבדוקם היטב על ידי מישוש היד או

כיבוד במטאטא וכדו', כתב הא"א (בוטשאטש סי' תלד ס"א, ובדעת תורה ס"ב בשמו) שאין מצוה לבדוק בנר דוקא [אולם כתב, שלאחר שבדק באופן זה יבדוק בנר 'בהעברה בעלמא'], וכן כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה פסח פ"ה דבר הלכה אות ג), וכן דעת הגר"ש אלישיב (הערות פסחים ח, ב ושבות יצחק פסח פ"ד אות ב). מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"ד ס"ק א עמ' פא) שאף במקומות אלו אין די בכיבוד ומישוש, אלא יש לבדוקם לאור הנר או לאור החמה. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק מח) לענין בדיקת הכיסים.

הלכות פסח סימן תלד תלה

המשך מעמוד ז

לבדוק את החמץ בערב יום טוב ומוכר רק ביום טוב שני, יתחייב בודאי לבדוק אחריו.

[משנ"ב ס"ק ז]

יבדק לאחור הפסח⁽¹⁾.

(1) הוזמן הראוי לבדיקה זו, כתב המגן האלק (ס"ק ג) שלכתחילה יבדוק בליל מוצאי החג, אולם אם לא בדק בלילה, יבדוק ביום, ולא ישהה את האיסור אצלו עד הלילה הבא.

ואף לענין קדירות שהשתמש בהם חמץ בימות השנה, שכתב השריע לקמן (סי' תנא ס"א) שצריך קודם הפסח לשפשפן היטב כדי שלא יהיה חמץ ניכר בהם, כתב המשגיב שם (ס"ק ה) שאם לא שיפשפן קודם הפסח, ישפשפן בימות הפסח, ואם לא שיפשפן בימות הפסח, ישפשפן לאחר הפסח, כדיק המבואר (כאן) לענין מי שלא בדק חמצו קודם הפסח.

[שעה"צ ס"ק ט]

צריך עיין אם מקרי להנליך נר בשביל זה ביום⁽¹²⁾, אפילו היכא שלא בשלו⁽¹³⁾. (12) מה שהזכיר בלשוננו 'ביום', משום שבליילה יוכל לקחת את הנר שהולק למאור.

(13) בביאור הספק כתב בספר שער זבולין (ח"ז א"ח סי' קז אות ט), שכיון שאין המצוה נעשית בגוף הנר, אלא שעל ידי הנר מקיים את מצות הבדיקה, יתכן שדבר זה אינו נכלל בהיתר של 'מתוך שהותרה לצורך הותרה גם שלא לצורך'. וראה משנ"ב לקמן (סי' תקיד ס"ק ל), ומה שכתבנו שם.

שרין חמץ שעבר עליו הפסח הוא קנס מדרבנן, ואפשר לסמוך בזה על הראשונים שפסקו כדעת רבי שמעון (פסחים כח, ב) שאין חמץ נאסר בשויה מן התורה קודם הפסח, ואם כן החמץ אינו נאסר לאחר הפסח מחמת המת, מ"מ נאסר הוא מחמת היורשים, שהרי לדעה זו של הראשונים החמץ עדיין אינו אסור בהנאה, ויש בו דין ירושה.

(8) וטעם הדבר התבאר בדבריהם (א"ר ס"ק ב, וש"ע הרב ק"א ס"ק ב), שסברו שהלכה אדם מוריש לבניו דבר האסור בהנאה.

[שעה"צ ס"ק ו]

אכל בלא בשלו יוכל לטלטלו ולבצרו⁽⁹⁾ וכו', אין לו לטלטלו⁽¹⁰⁾.

(9) ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (ס"ק ו), שאיסור 'טלטול' שהוא מדרבנן נדחה מפני איסור 'בל יראה' שהוא מן התורה. ובטעם דעת המתירים גם לשרוף את החמץ, כתב שם שמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה גם שלא לצורך, כגון זה שהוא צורך היום קצת.

(10) ואף לדעת אלו, מי שמצא חמץ ביום טוב שני, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תמו ס"ק ח) שאם לא ביטל את החמץ וניש בו שיעור כוית, שעובר עליו לכל הדעות באיסור 'בל יראה', יש לסמוך על דעת השו"ע שם (סי' שיום טוב שני דינו כחול המועד לענין שאינו כופה כלי על החמץ, אלא מטלטלו ומשליכו לים או לבית הכסא, שהרי אף ביום טוב ראשון לדעת רוב הראשונים מותר לעשות כך. ולפי זה, אם שכח

הלכות פסח סימן תלו

המשך מעמוד ט

השתמש בחמץ בחרד, מ"מ יבדוק בלא ברכה. והוסיף, שחייבים בחורי הישיבה לבדוק גם את שאר המקומות שבהם הם משתמשים, כגון חדר המדרגות והמעבר לחדרים. ובאופן שאין הבחורים בודקים את חדרם, הורה הגר"נ קרליץ (שם) שמוטל על הנהלת הישיבה לבדוק את החמץ בחדרי הישיבה.

מאידך, דעת הגר"א'ל שטיינמן (קונטרס ימי הפסח עמ' קפט), שכיון שאין לבחורי הישיבה זכות וקנין בחוריהם, והנהלת הישיבה יכולה לסלקם מהם, אין להם לברך על בדיקת חדריהם.

(3) ומי שהפקיד את מפתח ביתו אצל אדם אחר, כתב הב"י (כאן) בשם התוס' (פסחים ד, ד א"ה אם) שאף לדעה זו אין הנפקד חייב בבדיקת הבית, ורק השוכר חייב בכך, כיון שרוצה להחזיק בבית ולקנותו.

שבפנימית הישיבה כדי לבדוק, ראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' תלו ס"א ולא יברך).

ודעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' ח), שאף על פי שמעיקר הדין יכול בחור ישיבה לברך על בדיקת חדרו, ואף אם לא יהיה שם בימי הפסח [שהרי עדיף הוא משמש בית הכנסת, שלגביו כתב המשגיב לעיל (סי' תלג ס"ק מג) שיכול לברך על בדיקת בית הכנסת], מ"מ למעשה ישמע את הברכה מאביו בביתו ועיזור קצת בבדיקת הבית, ולאחר מכן ילך לישיבה לבדוק את חדרו (והוסיף, שההליכה עצמה אינה נחשבת הפסק).

ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני שם), שרק באופן שהבחור דר בחדרו שבישיבה בימי הפסח מוטל עליו לבדוק את חדרו בברכה, אבל כשאינו דר בישיבה בימי הפסח, אף על פי שחייב לבדוק את חדרו מחמץ [ואפילו באופן שלא היה החמץ שלו, כיון שעל כל פנים

מילואים הלכות פסח סימן תלו המשך מעמוד קודם

[ביה"ל ד"ה עול]

ומקל מקום אם אינו צריך, על השוכר לבדוק⁽⁸⁾.

(8) וגם אם אין השוכר נכנס לבית עד לאחר הפסח, צידד השריע הרב (קריא סי"א א) שחייב הוא לבדוק, מאחר שאין המשכיר מקיים את חיובו.

וכן באופן שהבדיקה מוטלת על השוכר, אלא שיועד המשכיר שהשוכר לא יקיים את חובתו, מבואר במקור חיים (ביאורים סי"ב ב) שחייב המשכיר לבדוק. ותמה הגרש"ז אייערבך (הלכות שלמה פסח פ"ה סט"ז), שאם כן גם אם השכיר לו את הבית בתחילת השנה, יתחייב המשכיר לבדוק כשיודע שהשוכר לא יקיים את חיובו, ומעולם לא שמענו שהמשכיר את ביתו בימות השנה לאדם שאינו שומר מצוות, חייב לבדוק בו את החמץ.

ולגבי שוכר היוצא מהדירה השכורה קודם י"ד בניסן, יודע שבעל הבית לא יבדוק את החמץ, כתב הגר"י קניבסקי (קריינא דאגרתא ח"ב אגרת צח), שאף על פי שפטור הוא מחובת הבדיקה [אפילו ביוצא תוך שלושים יום, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תלו ט"ג)] לענין יוצא מבית בנ"ר, מימ יתכן שממיתד חסידות ראו לו לנקות את הבית היטב, כדי שלא יעבור בעל הבית על איסור 'בל יראה'. והוסיף, שגם כשיודע שיעבור המשכיר על איסור זה בבית שבו הוא דר, מימ ראו לעשות כן כדי למעט ממנו את העבירה.

[ביה"ל ד"ה שואל]

מסתמא צ"ע קנ"ו.

(9) אמנם, כיון שכתב במשנ"ב (סי' ו ו-י) שכשהמשכיר יצא מהבית הפקיר את חמצו, וזכה בו השוכר, אם כן איך מתויל לשוכר ביטולו של המשכיר [ובפרט לדעות שהוזכרו במשנ"ב לעיל (סי' תלד ט"ז ח) שביטול היינו הפקר, שלדבריהם לכאורה לא הוסיף המשכיר כלום בביטולו]. ויש לדון לבאר, ששונה חמץ שביטלוהו, שאין השוכר חפץ לקנותו.

[משנ"ב סי' ק"ג]

ואפילו אם השוכר נכנס לדור בה בתוך הלילה⁽⁴⁾.

(4) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"א), שכיון שחל חיוב הבדיקה על המשכיר, שוב אינו פוקע.

[משנ"ב סי' ק"ד]

אחרונים, ועיי' בפמ"ג.

(5) שם (א"א סי' ב) כתב, שיתכן שהשוכר חייב לבדוק דוקא באופן שהמפתח בידו והבית משתמר לדעתו, כיון שבאופן זה זכה השוכר בחמץ שהפקיר המשכיר כשיצא מהבית, אבל כשהבית פתוח אין השוכר חייב לבדוק, שהרי באופן זה לא זכה בחמץ, אלא חיוב הבדיקה באופן זה הוא על המשכיר, שכן הבית שלו וכן החמץ היה שלו. עוד כתב שם, שלפי הטעם של האחרונים, חייב השוכר לבדוק גם אם לשניהם יש מפתח, כיון שאין המשכיר מעביר מלדיכנס לבית.

[משנ"ב סי' ק"ו]

על השוכר לבדוק⁽⁶⁾ וכו', ומקל מקום המשפיר יקבל גם-כן קנ"ז א"א.

(6) ומי שהשכיר את ביתו לנכרי, כתב החי אדם (כלל קיט סי"ח) שחייב לבדוק גם אם מסר לו את המפתח כבר ביום י"א. [אמנם, כשמוכר לנכרי את החמץ שאינו יודע שנמצא בבית, פטור המשכיר מלבדוק, ומטעם זה, המשכיר לנכרי מקומות מסוימים בביתו ביום י"ג, משום שרצה להיפטר בכך מלבדוקם, כמבואר במשנ"ב לעיל (סי' תלו ט"ב), ימכור גם את החמץ שאינו יודע הנמצא בהם, ראה חוט שני פסח עמ' רנ"ז].

(7) ואף על פי שהפקיר את החמץ, ביאר הפמ"ג (א"א סי' ג) על פי מה שכתבו השריע (חור"מ סי' רס ס"ד) והסמ"ע שם (סי' שיג סי' ה), שדבר הפקר הנמצא בבית שכור, זוכים בו הן המשכיר והן השוכר, ולפי זה שייך החמץ לשניהם, ושניהם יכולים לבטלו, ואף חייבים בכך.

הלכות פסח סימן תלח תלמ המשך מעמוד י

ואף על פי שלגבי חתיכת ספק טריפה שהתערבה באחרות, כתב השריע שם (סי' ט) שאין אומרים בה ספק ספיקא להתייה. כיון שהספק הראשון הוא בגוף החתיכה, ולא מחמת התערבות, וכאן הרי הספק הראשון הוא ספק בגוף הדבר האסור, ואף על פי כן אמרו בו ספק ספיקא להקל, ביאר בן הש"ך (נקודות הכסף שם), שכיון שדין 'קבוע' חידוש הוא, אומרים בו ספק ספיקא להקל גם כשהספק הוא בגופו. [וראה בדבריו הטעם שאין די בחילוק שהבאנו בשמו בקטע הקודם].

לקח, ולאחר מכן נתערבה החתיכה באחרות, כתב הרמ"א (יו"ד שם ס"ד) שהחתיכה אסורה, ואינה מותרת משום ספק ספיקא, משום שהאיסור הראשון ספיקו אסור מן התורה, ביאר בן הש"ך (נקודות הכסף על הרמ"א שם), שכיון שהספק השני הוא שמא אכלו העכבר ואין כאן איסור כלל, מותר הדבר משום ספק ספיקא, ואין זה דומה לחתיכה שנתערבה באחרות, שהספק אינו אלא מצד התערבות, ועדיין האיסור קיים בעינו.

הלכות פסח סימן תמ המשך מעמוד 22

שסוגרו בדבך וכדו', ומודיע לבני הבית שמקום זה נמכר לנכרי, ואין צורך שיהיו מחיצות הארון גבוהות עשרה טפחים [או לעשות מחיצות אחרות גבוהות עשרה סביב הארון]. והוסיף, שוראי שאין להשאיר את החמץ הנמכר במקומו הרגיל יחד עם דברים המותרים לשימוש בפסח, אף אם מניחו בארון שגבוה מעל עשרה טפחים, ומשום שאין זה נחשב כלל שיש מחיצה בפני החמץ, שהרי הוא ממשיך להשתמש בארון זה.

ואם החמץ נמצא בחדר שאינו משתמש בו, כתב במשנ"ב לעיל (סי' תלה סי' ג) בדעת הסוברים שמי שירש חמץ בפסח ולא נתבין לוכות בו אינו חייב לבערו מחמת דין ביעור חמץ, שבמקרה שהחמץ נמצא בחדר שאינו

מתויל לעשות מחיצה בפניו או שצריך להוציאו לגמרי מביתו. שיש סוברים [וכן דעת החזו"א (א"ח סי' קכד הערות דף ב)] שדינו כדיון חמץ של נכרי המופקד ביד ישראל ללא קבלת אחריות שמספיק לעשות מחיצה בפניו, ויש סוברים שלא מתוילה בזה עשיית מחיצה אלא חייב להוציאו לגמרי מביתו, הן משום שכשהחמץ בביתו של הישראל הרי זה נראה כאילו החמץ שייך לו שהרי הנכרי אינו נוגע בו, והן משום שהישראל היה רגיל בחמץ זה ולכן יש יותר חשש שיבא לאוכלו.

וכשמוכרים את החמץ לנכרי, ומוכרים או משכירים גם את מקומו, נבדלו, דעת הגרש"ז אייערבך (הלכות שלמה פסח פ"ז דבר הלכה ארת יב) שדי בכך שמינה את החמץ בארון סגור ומצניע את המפתח או

תלז המשפיר בית לחברו, על מי חל חובת בעור, ובו ד' סעיפים:

- א *המשפיר בית לחברו (א) לצורך י"ד וממנו ואילך (ב) כוונתו באחד מהדרכים ששכירות קרקע נקנה בו, (ג) אם עד (ד) שלא מסר לו המפתח חל י"ד (ה) על המשפיר לבדק, (ו) ואם משמסר לו המפתח חל י"ד (ז) על השוכר לבדק: ב (ז) השוכר בית מחברו בי"ד ואינו יודע אם הוא בדוק, (ח) אם הוא בעיר (ט) *שואלו אם בדקו, וואם אינו בעיר, חזקתו בדוק ובתנאי ד' יתכן אף-על-גב דחיי לה במקרא, וכן כתבו הרמב"ם בפרק ב' והרא"ש פ"ו דמדינתא דבבלא בעלמא סגי

באר היטב

בעור ובדיקה: ואפשר לומר, כיון דחבית תשכית שאור במפתח, עקר המצוה לבדק ולבעור תחמץ מהבית משם, ח"י. כל שלשים יום צריך לעיין בכל דבר שעושה שלא יאשר חמץ בו באפן שלא יוכל להסירו בקל, ב"ח ומהרי"ל: (א) וקנהו. אבל כשצריך לא קנאו, א"ע ששפספת ביד השוכר א"צ לבדק, דה"ל כמי שהפקיד מפתחו ביד אחר דאין הנפקד צריך לבדק, מ"א, ח"י: (ב) שלא מסר לו המפתח. ומסירת מפתח לבד לא מהני כלל, דהוי כאילו מסרו לשכיר, ד"מ בשם ר"ן. ואף אם מסר המפתח לשוכר וחסר והפקיד למשפיר, על המשפיר לבדק כיון שהחמץ שלו ותפספת בידו, אבל במקדד

משנה ברורה

שהישאול הפקיד חמצו לשם, וכו'. ולידנא יש דעות (ג) בין האחרונים אי בדעת המחבר או בהישאול אומרים שהובא ברמ"א, (ג) ונראה דאם נכנס בו הנכרי יש להקל. ולענין אם מחיב לבדק בליל י"ד התדירים שבדעתו למקדו למחר לנכרי⁽¹⁾ עם החמץ שלקח⁽²⁾, יש דעות בין האחרונים, שדעת המקוריים והספרים שצריך לבדק, וצ"ל לא תחזיק בהם הנכרי וגם המפתח הוא ברשות בעל-הבית עדין; אמנם בתשובת בגין-עולם סימן כ חולק, ודעתו דאין צריך לבדק, דבזה עצמו שמוכר למחר למקדו לעצמו⁽³⁾ מקיים 'משכיתו' ובעור⁽⁴⁾, ולא גרע מחמץ שמוצא אחר הבדיקה שמשיר למאכלו למחר ואינו מחיב לבדק הכל, ואף כזה בעת שמוכר בדירה בביתו הוא משייר לאלו התדירים למקדו לעצמו⁽⁵⁾, וכן בתשובת חתם-סופר סימן קלא דעתו להקל כשמוכר מצות בדירה בשאר תדירים⁽⁶⁾, וכן בספר אשל-אברהם כתב דמסתברא להקל וכן פשוט המנהג, עין שם, אף שצריך לזהר שיקרא בעת המכירה, שמוכר לו התדיר וכל החמץ הנמצא בו⁽⁷⁾ (כדי לכלל בזה גם החמץ הנמצא בחורין ובסדקין), ולא יאמר לו בסתמא שמוכר לו התדיר והי"ש והשכר הנמצא בו [פתחי תשובה]. ומכל מקום אף דאין למחות ביד המקלח, המוכר ביום י"ג שפיר עדיף טפ"ה⁽⁸⁾. כתבו האחרונים: כל שלשים יום צריך לעיין בכל דבר שעושה, שלא יאשר בו חמץ⁽⁹⁾ באפן שלא יוכל להסירו בקל:

א (א) לצורך י"ד. רוצה לומר, שהשפיר לו בי"ג לצורך י"ד: (ב) וקנהו. הינו בכסף או בשטר או בתנאה או בקנין-סודי⁽¹⁾, אבל כשצריך לא קנאו באחד מהקנינים, אף-על-פי שהמפתח ביד השוכר אין צריך לבדק, דהוי לה כמו שהפקיד מפתחו ביד אחר, דאין הנפקד צריך לבדק אלא חייב בדירה הוא על המשפיר. ודע, דהמחבר סתם דבריו (ב) בדעת הר"ן והרב המגיד, ולא מסייעין לשוכר לבדק אלא-אם-כן יש בו תרפי לטיבותא, דהינו ששקנהו באחד מהקנינים קדם התחלת י"ד⁽²⁾ וגם מסירת מפתח; ודעת התוספות (ג) וסיעתם, דבמסירת מפתח לבד קדם התחלת י"ד חל חובת הבדיקה על השוכר, משום דאין המשפיר יכול לזכור בו שאין המפתח בידו, ולכן השפיר החיב על השוכר⁽³⁾. (ג) ויש מהאחרונים שכתבו שצ"ל להחמיר בשנים, ואם-כן חייב בדירה כזה על השוכר והמשפיר, (ד) והפיר חזק שיש דבר בעקר בדעת הראשונה, (ה) לכלי עומק יכול האחד להשואל שליח לחברו ויודע ידי הכל: (ג) אם עד וכו' חל י"ד. רוצה לומר, שבתחלת (ה) ליל י"ד, שהוא אז זמן חייב הבדיקה, היה הבית סגור והמפתח ביד המשפיר, חל עליו חובת הבדיקה, כיון שהחמץ שלו והבית עדין מעבב אצלו, (ו) ואפילו אם השוכר נכנס לדור בזה בתוך הלילה⁽⁴⁾, ונדקא במשפיר, שגוף הבית עדין שלו, לכן אם גם המפתח בידו עליו משל לבדק, (ו) מה שאין פן במכור והחזיק הלוקח, כיון שאין למוכר שום זכיה בפרקע, אף שהמפתח בידו אינו אלא כמפקד אצל אחר והחייב משל על הלוקח: (ד) על המשפיר לבדק. ואם הבית אין לו מנעול, על השוכר לבדק, כיון שהחזיק בו באחד מדרכי הקנין והוא פתוח לפניו לזכור בו [נאחרונים. ועיין בפמ"ג⁽⁵⁾]. (ה) ואם משמסר וכו'. דהינו שמסר לו ביום י"ג. ואם חזר והפקידו אצל המשפיר, (ח) על המשפיר לבדק, כיון ששעל-כל-פנים בתחלת ליל י"ד היה בידו. והפיר חזק כתב דעל השוכר לבדק, כיון שהמשפיר כבר מסר לו המפתח ובידו לחזר ולטל מידו: (ו) על השוכר לבדק⁽⁶⁾. אף שאין דעתו (ט) לזכור לדור שם עד אחר הפסח. וכתבו האחרונים דצריך לבטל גם-כן, דהמשפיר הפקיד חמצו כשיצא מן הבית וזכה בו השוכר, ומכל מקום המשפיר יבטל גם-כן בהדירה⁽⁷⁾: ב (ז) השוכר בית מחברו בי"ד. רוצה לומר, (י) ביום י"ד, או בתוך ליל י"ד לאחר ששכר עבר זמן שהיה יכול המשפיר לבדק ביתו באותו זמן: (ח) אם הוא בעיר. והוא הדין אם אשתו ובני-ביתו בעיר יכול למשאל לה, דהרי הם נאמנים אפילו נגד התנאה, כמו שכתב סעיף ד: (ט) שואלו אם בדקו. דאף-על-פי

שער הציון

(ג) דהפ"ח והאליה רבה סביר בדעה הראשונה, והש"י ופרי חדש בדעה אחרונה: (ג) דפרי חדש שכתב דעקר בדעה אחרונה הוכיח 'ששנכנס בו נכרי', וכן הגר"י העמיק להלכה להקל בדעה אחרונה ובתנאי ששנכנס בו הנכרי: (ה) וגם דעת העשור וחדושי מהר"ם חלאנא גם-כן הכי: (ז) והינו רבנו מנחם בפרוש על הרמב"ם, וכן משמע גם-כן מהרש"א בחדושי על בבא-קמא דף נב וכן מחרושי הרשב"א בסוגיא זו: (ג) חק"יעקב וחק"סופר ונחלת-צבי ואלהי רבה: (ד) וכן הקדים הגר"ו, וכן משמע מחסימת שארי אחרונים: (ה) טור, וכן משמע בפרוש רבנו מנחם: (ו) אחרונים: (ז) חק"יעקב ומקור-חיים ושא"א: (ח) חק"יעקב ואלהי וזשא בשם הנחלת-צבי ושא"א: (י) אחרונים: (י) עלת-שבת וחק"יעקב ואלהי וזשא: (י) חק"יעקב ואלהי וזשא בשם הנחלת-צבי ושא"א: